

ԾԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ ՀՀ-ՈՒՄ ԵՎ ԼՂՀ-ՈՒՄ

Հայաստանի Հանրապետության տնտեսության իրավիճակի կանխատեսումները նկարագրում են այն իրական միջավայրը, որի պայմաններում գործելու է կառավարությունը: Մյուս կողմից կառավարության հարկաբյուջետային քաղաքականությունն ազդում է մակրոտնտեսական միջավայրի վրա, հետևաբար մակրոտնտեսական կանխատեսումները հնարավորություն են տալիս հասկանալու, թե կառավարության որդեգրած հարկաբյուջետային քաղաքականությունը որքանով է համահունչ տնտեսության այլ հատվածների զարգացման միտումներին:

Տնտեսական կանխատեսումների իրականացման կարևոր հիմնավորումն այն է, որ ազգային տնտեսության իրավիճակը մեծ ազդեցություն ունի կառավարության ֆինանսական ռեսուրսների վրա: Տնտեսական բարձր աճն ապահովում է գործարարների ավելի մեծ եկամուտներ, որոնք իրենց հերթին կառավարության համար ապահովում են ավելի մեծ հարկային եկամուտներ: Եվ հակառակը, տնտեսական աճի ցածր մակարդակը բերում է հարկերի ավելի ցածր մակարդակի և կառավարության կողմից տրամադրվող սոցիալական աջակցության և օժանդակության ավելի մեծ պահանջարկի: Մակրոտնտեսական կանխատեսումները նաև հիմք են հանդիսանում ապագայում բյուջեի վրա հնարավոր ծանրաբեռնվածության մեծացման հետ կապված ռիսկերի գնահատման համար:

Իր էությամբ տնտեսությունը կարևորված է, որը կարելի է նկարագրել ցուցանիշների հետևյալ հիմնական խմբերով.

- Համախառն առաջարկ (չափվում է տնտեսության առանձին ճյուղերում ստեղծված ավելացված արժեքների իրական աճերով և համախառն ներքին արդյունքի (ՀՆԱ) իրական աճով):
- Համախառն պահանջարկ (չափվում է պետական, մասնավոր հատվածների և արտաքին աշխարհի կողմից ապրանքների և ծառայությունների վրա կատարվող ծախսումներով, սպառում/ՀՆԱ, ներդրում/ՀՆԱ, զուտ արտահանում/ՀՆԱ):
- Գնային փոփոխականներ (ՀՆԱ դեֆլյատոր, որն իրենից ներկայացնում է տնտեսությունում ստեղծված ՀՆԱ-ի գների փոփոխությունը, և գնաճ, որը չափվում է սպառողական գների ինդեքսով (ներառյալ ներմուծված սպառողական ապրանքների գները) (ՄԳԻ)):
- Ֆինանսական համակարգի խորություն (չափվում է հետևյալ փոփոխականներով՝ փողի ագրեգատներ/ՀՆԱ, վարկեր/ՀՆԱ, ավանդներ/ՀՆԱ, և ցույց է տալիս, թե բանկային համակարգը որքանով է ներգրավված երկրի տնտեսական կյանքում),
- Արտաքին աշխարհի հետ տնտեսական հարաբերություններ (չափվում է հիմնականում երկրի ընթացիկ հաշվի հաշվեկշռով):
- Պետական հատվածի դիրքը տնտեսությունում (չափվում է հիմնականում պետական հատվածի ծախսերի և եկամուտների ծավալով, պետական ծախսեր/ՀՆԱ, հարկային եկամուտներ/ՀՆԱ):

Աղյուսակ 1-ում ներկայացված է տնտեսության ներկա իրավիճակի հակիրճ նկարագրությունը՝ ըստ վերը նշված վեց գլխավոր տնտեսական բնութագրիչների: ՀՀ կառավարության բյուջետային ուղերձի այս հատվածում նկարագրված են նաև այն հիմնական գործոններն ու միտումները, որոնք պայմանավորում են աղյուսակ 1-ում նշված ցուցանիշները:

Երկրում համախառն առաջարկն իրական արտահայտությամբ չափվում է տնտեսության առանձին ճյուղերում ստեղծված ավելացված արժեքների հանրագումարով: Դրա փոփոխությունը նախորդ տարվա համեմատ գնահատվում է ՀՆԱ-ի իրական աճի միջոցով: Ուստի այս բաժնում կներկայացվի տնտեսության հիմնական ճյուղերում ստեղծված ավելացված արժեքների փոփոխության դինամիկան վերջին տարիներին և ակնկալվող զարգացումները:

ՀՀ տնտեսական հիմնական ցուցանիշներն ըստ 2012-2016թթ.

Չափորոշիչ	2012	2013	2014	2015	2016
Տնտեսական աճ (ՀՆԱ % փոփոխություն)	7.2	3.3	3.5	2.5	2.2
Ներդրումների մակարդակ (ներդրում/ՀՆԱ %)	25.3	22.3	21.1	20.1	20.3
Սպառման մակարդակ (սպառում/ՀՆԱ %)	98.1	99.1	97.9	96.3	94.5
ՀՆԱ ինդեքս դեֆլյատոր	98.8	103.4	102.7	103.2	104.0
Գնաճ միջին	2.6	5.8	3.0	4.3	4.0
Գնաճ 12-ամյա	3.2	5.6	4.6	3.0	4.0
Պետական բյուջեի պակասուրդ/ՀՆԱ %	-1.4	-1.6	-1.86	3.8	-3.5
Ընթացիկ հաշիվ/ ՀՆԱ	-10.0	-7.6	-7.3	-5.8	6.2

Վերջին տարիների միտումները, ընթացիկ իրավիճակը և կանխատեսումները համաշխարհային ֆինանսական ճգնաժամից հետո, երկրի տնտեսական աճի կառուցվածքում տեղի են ունեցել որակական տեղաշարժեր ի օգուտ ավելի արտադրողական ճյուղերի: Տնտեսական աճին հետճգնաժամային տարիներին սկսել է առավելապես նպաստել տնտեսության արտահանելի հատվածը՝ արդյունաբերությունը և գյուղատնտեսությունը:

2014 թվականին տնտեսական աճը հիմնականում պայմանավորված էր գյուղատնտեսության և ծառայությունների ոլորտներով: 2014 թվականին 3.5% աճ է արձանագրվել՝ պայմանավորված հիմնականում գյուղատնտեսության և ծառայությունների ճյուղերով: Նշված ժամանակահատվածում ծառայությունների ոլորտն աճել է 5.7%-ով, որի հաշվին ապահովվել է տնտեսական աճի 2.5 տոկոսային կետը, իսկ գյուղատնտեսության աճը կազմել է 7.6%, որն ապահովել է տնտեսական աճի 1.4 տոկոսային կետը: Արդյունաբերությունը և շինարարությունը նվազել են համապատասխանաբար 0.7% և 4.6%-ով՝ բացասական նպաստելով տնտեսական աճին:

Չնայած արտաքին աշխարհից եկող բացասական զարգացումներին՝ 2015թ. հունվար-հուլիսին տնտեսության աճի միտումը շարունակվեց: 2015 թվականի հունվար-հուլիսին գրանցվել է տնտեսական ակտիվության ցուցանիշի (ՏԱՅ) 3 աճ. նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ ցուցանիշն աճել է 4.2%-ով: Ընդ որում, տնտեսական ակտիվությանը նպաստել են հիմնականում գյուղատնտեսությունն ու արդյունաբերությունը: ՏԱՅ-ի աճին դրական նպաստում են ունեցել գյուղատնտեսության (3.2 տոկոսային կետ) և արդյունաբերության (0.8 տոկոսային կետ) համախառն թողարկման իրական աճերը: Ծառայությունները և շինարարությունը տնտեսական ակտիվությանը գրեթե չեն նպաստել:

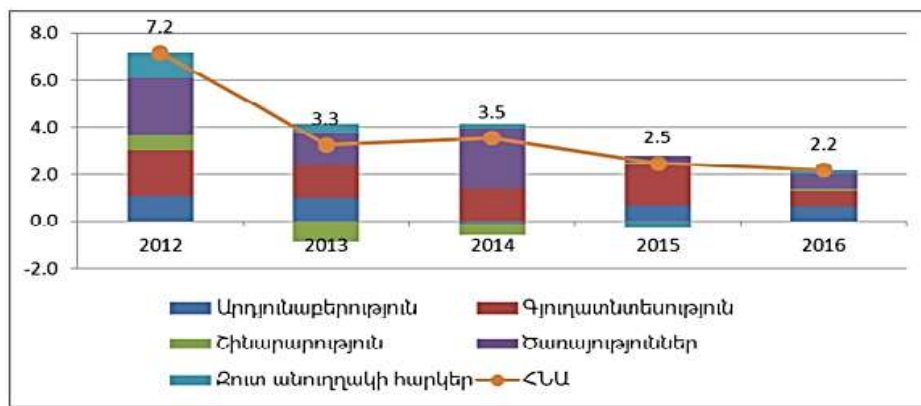
2015 թվականին տնտեսական աճը հիմնականում պայմանավորված էր գյուղատնտեսության և արդյունաբերության ճյուղերով: 2015 թվականին ներքին տնտեսական զարգացումների միտումները և արտաքին աշխարհից եկող զարգացումները հիմք են հանդիսացել 2015 թվականին 2.5% տնտեսական աճի համար:

2016 թվականին տնտեսական աճը ավելի համեստ է՝ պայմանավորված հիմնականում արտաքին զարգացումներով, մասնավորապես Ռուսաստանի տնտեսության և պղնձի համաշխարհային գների անկմամբ: 2016 թվականի համար իրական ՀՆԱ-ի աճը ավելի ցածր է 2015 թվականի համեմատությամբ՝ 2.2%-ի չափով, որին հիմնականում նպաստում են արդյունաբերության և գյուղատնտեսության ճյուղերը: Տնտեսական աճի կանխատեսման մեջ հաշվի է առնվել Ռուսաստանի տնտեսական աճի միտումները:

**Տնտեսության ճյուղերի առանձին տնտեսական աճի ժամանակագրական փոփոխություններն
ըստ 2012-2016թթ. (ավելացված արժեքով)¹**

Անվանումներ	2012	2013	2014	2015	2016
ՀՆԱ	7.2	3.3	3.5	2.5	2.2
Արդյունաբերություն	6.3	6.3	-0.7	4.1	3.7
Գյուղատնտեսություն	9.5	7.6	7.8	9.5	4.0
Շինարարություն	4.8	-7.4	-4.6	1.0	1.0
Ծառայություններ	6.3	3.1	5.7	0.6	1.3
Արտադրանքի հարկեր (հանած սուբսիդիաներ)	9.9	3.6	1.8	-2.7	1.5

Գծապատկեր 1-ում ներկայացված են տնտեսության առանձին ճյուղերում արձանագրված ՀՆԱ-ի իրական աճին ճյուղերի նպաստման չափերը:

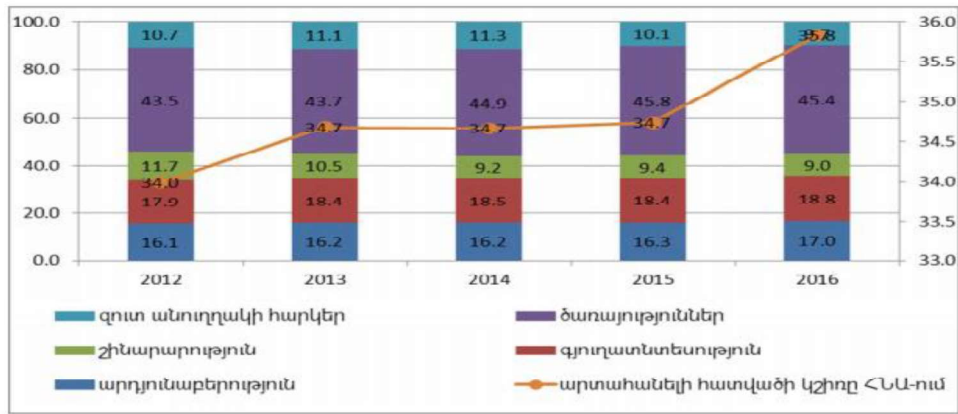
Գծապատկեր 1. Տնտեսության առանձին ճյուղերում արձանագրված ՀՆԱ-ի իրական աճի տեմպերը

Շինարարության ճյուղում գրանցվել է համեստ աճի միտում: Չնայած վերջին տարիներին տնտեսությունում իրականացված շինարարության ծավալները նվազել են, 2015 թվականի հունվար-հուլիս ամիսներին ոլորտում գրանցվել է համեստ աճի միտում: 2011 թվականից շինարարության ճյուղի զարգացումները չեն դրսևորել հստակ միտումներ, ինչն արտահայտվել է ճյուղի աճի տատանողականությամբ, իսկ 2013-2014 թվականներին գրանցվել է միջինում 6% նվազում:

2015 թվականի հունվար-հուլիս ամիսներին շինարարության ծավալները իրական արտահայտությամբ նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի նկատմամբ աճել են 0.4%-ով: Շինարարության ծավալների աճին հիմնականում նպաստել է բնակչության միջոցների և միջազգային վարկերի միջոցների հաշվին իրականացված շինարարության ծավալների համապատասխանաբար 21.4% և 24.9% աճերը: Բացասական նպաստում են ունեցել համայնքների և պետական բյուջեի միջոցների հաշվին իրականացված շինարարության ծավալների համապատասխանաբար՝ 77.6% և 8.9% նվազումները:

2015 թվականի առաջին յոթ ամիսներին տնտեսությունում իրականացված շինարարության ծավալում խոշոր մասնաբաժին են ունեցել անշարժ գույքի հետ կապված՝ (29.6%), տրանսպորտի՝ (9.5%), կացության և հանրային սննդի կազմակերպում՝ (7.9%), ջրամատակարարում, կոյուղի, թափոնների կառավարում և մշակում՝ (7.3%) և էլեկտրականության, գազի, գոլորշու և լավորակ օդի մատակարարում՝ (7.0%) գործունեության տեսակներով իրականացված շինարարության ծավալները:

¹ www.parliament.am ՀՀ տնտեսական և հարկաբյուջետային հիմնական ցուցանիշների կանխատեսումներ, Մաս I-Բ, էջ 82:

Գծապատկեր 2. Տնտեսության ճյուղերի և առանձին ոլորտների տեսակարար կշիռները ՀՆԱ-ում՝ ըստ 2012-2016 թթ.

Ստորև ներկայացված են շինարարության ցուցանիշները ՀՀ-ում՝ ըստ ֆինանսավորման աղբյուրների, վերջին 2012-2015 թթ.:

Աղյուսակ 3

Շինարարությունն ըստ ֆինանսավորման աղբյուրների (2012-2015թթ.)¹

Ֆինանսավորման աղբյուրները	2012		2013		2014		2015	
	Շինարարության ծավալը, մլն դրամ	ընդամենի նկատմամբ (%)	Շինարարության ծավալը, մլն դրամ	ընդամենի նկատմամբ (%)	Շինարարության ծավալը, մլն դրամ	ընդամենի նկատմամբ (%)	Շինարարության ծավալը, մլն դրամ	ընդամենի նկատմամբ (%)
Ընդամենը	479415.6	100	453449.3	100	463858.0	100	481496.9	100
<i>այդ թվում՝ ի հաշիվ՝</i>								
պետական բյուջեի	84994.5	17.7	80421.3	17.7	71298.4	15.4	73860.2	15.3
համայնքների միջոցների	21581.6	4.5	10948.1	2.4	19973.6	4.3	9555.9	2.0
միջազգային վարկերի	38079.5		29476.9		37532.7		51844.8	
<i>այդ թվում՝</i>								
Զարգացման և վերակառուցման Եվրոպական բանկի վարկի	5270.4	1.1	2491.0	0.6	6252.2	1.3	3302.0	0.7
Համաշխարհային բանկի վարկի	15815.2	3.3	11530.5	2.5	6681.7	1.5	17241.1	3.6
Ասիական զարգացման բանկի վարկի	1915.8	0.4	6494.6	1.4	20814.6	4.5	17428.8	3.6
Միջազգային համագործակցության ճապոնիայի բանկի վարկի	2931.7	0.6	-	-	-	-	-	-
Գերմանիայի զարգացման բանկի վարկի	10801.2	2.3	6863.8	1.5	2823.7	0.6	1821.5	0.4
Ռուսաստանի Դաշնության	828.4	0.2	-	-	-	-	-	-
մարդասիրական օգնության միջոցների	8687.5	1.8	9178.2	2.0	6982.4	1.5	14067.8	2.9
<i>այդ թվում՝</i>								
«Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի միջոցների	628.9	0.1	643.0	0.1	433.9	0.1	1477.8	0.3
ՄԱԿ-ի միջոցների	20.8	0.0	78.6	0.0	268.9	0.1	29.2	0.0
Հայ Առաքելական եկեղեցու կողմից հանգանակված միջոցների	2738.8	0.6	2759.7	0.6	2479.0	0.5	2310.7	0.5
այլ	5299.0	1.1	5696.9	1.3	3800.6	0.8	10250.1	2.1
կազմակերպությունների միջոցների	228043.0	47.6	192449.1	42.5	219231.9	47.3	215940.3	44.9
բնակչության միջոցների	98029.5	20.4	130975.7	28.9	108839.0	23.4	116277.0	24.1

¹ www.armstat.am Շինարարությունը ՀՀ-ում 2011-2015թթ., էջ 16;

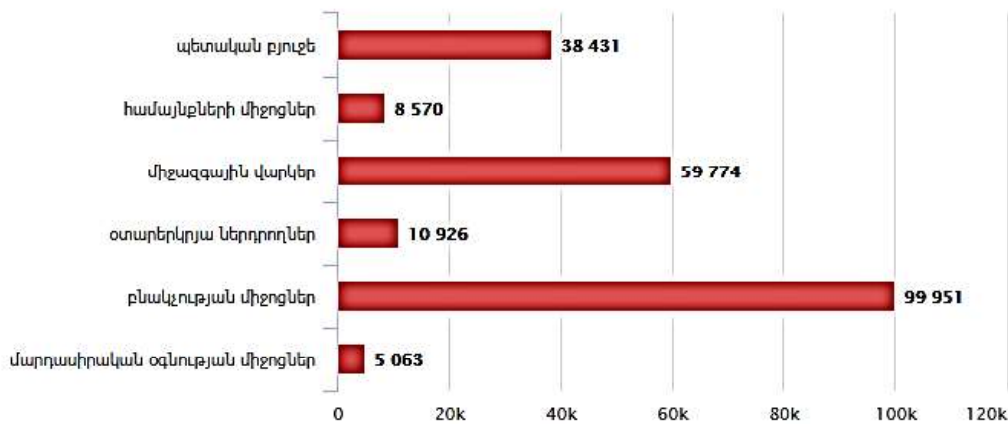
Այժմ ավելի մանրամասն ներկայացնենք 2016թ. շինարարության տվյալները ՀՀ-ում:

2016-ին Հայաստանում իրականացվել է գրեթե 398 մլրդ դրամի շինարարություն: 2015-ի համեմատ՝ շինարարության ծավալը նվազել է 11%-ով:

2016-ին շինարարության 25 %-ը կատարվել է բնակչության միջոցներով, ընդհանուր ցուցանիշում գերակշռել են միջազգային վարկերով կատարված շինարարական աշխատանքները:

2016-ին բնակչության միջոցներով կատարվել է գրեթե 100 մլրդ դրամի շինարարություն, որը 2015-ի համեմատությամբ նվազել է 12%-ով:

2016-ին կատարված շինարարության գումարային ցուցանիշները՝ ըստ դրանց ֆինանսավորման աղբյուրների, առանձնացրել ենք գծապատկերում:

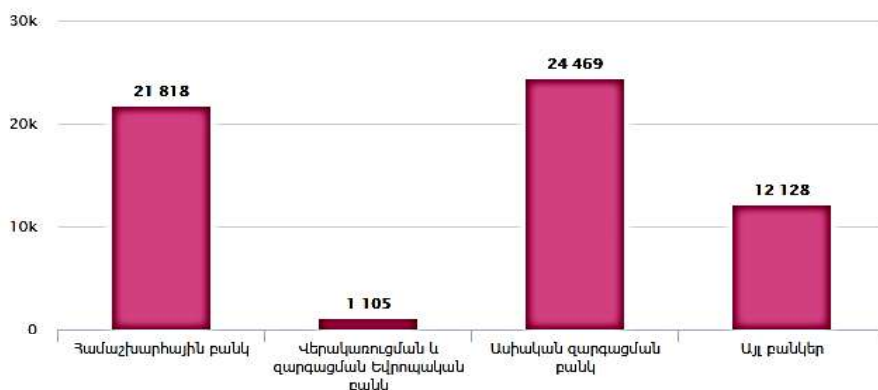

Գծապատկեր 3. 2016-ի շինարարությունը՝ ըստ ֆինանսավորման աղբյուրների (կատ. շին-ը մլրդ դրամ)¹

Այդ տարի կատարված շինարարությունում նվազել են թե՛ պետական բյուջեով, թե՛ Խամայնքային միջոցներով, թե՛ մարդասիրական օգնությամբ, թե՛ բնակչության միջոցներով և թե՛ օտարերկրյա ներդրումներով կատարված շինարարության ծավալները:

2016-ին միջազգային վարկային միջոցներով կատարվել է գրեթե 60 մլրդ դրամի շինարարություն: Այն կազմել է կատարված շինարարության ընդհանուր ցուցանիշի 15%-ը: 2015-ի համեմատ 2016-ին միջազգային վարկային միջոցներով կատարված շինարարությունն աճել է 28%-ով:

Հայաստանում վարկային միջոցներով 2016-ին կատարված շինարարության ցուցանիշներն ամփոփված են գծապատկերում:

Գծապատկեր 4. 2016-ի միջազգային վարկերով կատարված շինարարություն (մլրդ դրամ)

Նշենք, որ Ասիական զարգացման բանկի տրամադրած վարկերով այս տարի կատարված շինարարությունն աճել է 38%-ով, իսկ Համաշխարհային բանկինը՝ 31%-ով:

¹ www.hetq.am 2016-ի շինարարության ծավալները, նյութ. Դ. Ղազարյան:

ԼՂՀ տնտեսական ցուցանիշները:

Վերջին տարիներին Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության տնտեսությունը բնութագրվել է տնտեսական աճի բարձր ցուցանիշներով, մասնավորապես 2008-2012 թվականներին միջինում գրանցվել է համախառն ներքին արդյունքի 10.4 % իրական աճ: Այդ տարիների տնտեսական աճին նպաստել են տնտեսության բոլոր ճյուղերը, առավելապես ծառայությունների մատուցման ոլորտը՝ միջինում 7.4 տոկոսային կետով և գյուղատնտեսության ոլորտը՝ 1.5 տոկոսային կետով: Հատկանշական է, որ նշված տարիների ընթացքում բնակչության բարեկեցությունը բնութագրող՝ մեկ շնչին ընկնող ՀՆԱ-ի մեծությունը կրկնապատկվել է, իսկ արտադրողականությունը բնութագրող մեկ աշխատողին ընկնող ՀՆԱ-ն աճել է՝ շուրջ 80.0 %-ի չափով:

2012 թվականի ՀՆԱ-ն իրական արտահայտությամբ նախորդ տարվա նկատմամբ աճել է 9.9%-ով և կազմել 150.0 մլրդ դրամ: Ընդ որում, աճ է արձանագրվել տնտեսության բոլոր ճյուղերում. այսպես՝ ծառայությունների ոլորտի հաշվին ապահովվել է տնտեսական աճի 8.9 տոկոսային կետը (15.5 տոկոս իրական աճի պայմաններում) և գյուղատնտեսության հաշվին՝ 3.0 տոկոսային կետը (24.0 տոկոս իրական աճի պայմաններում):

Ընթացիկ տարվա առաջին կիսամյակի արդյունքներով համախառն ներքին արդյունքն իրական արտահայտությամբ աճել է 7.2 %-ով:

Կառավարության կողմից վարվող տնտեսական քաղաքականությունը, նախորդ տարիների և 2013 թվականի առաջին կիսամյակի դրական զարգացումները հիմք են հանդիսացել տնտեսական աճի տեմպի կանխատեսման համար: Ընթացիկ տարվա և միջնաժամկետ հատվածի համար ծրագրվել է ՀՆԱ-ի 9.0 տոկոս տարեկան իրական աճ:

Միջնաժամկետ մակրոտնտեսական կանխատեսումների հիմնական սցենարը կառուցվել է ԼՂՀ նախագահի նախընտրական ու ԼՂՀ կառավարության գործունեության ծրագրերի հենքի վրա և ենթադրում է դրանցով նախանշված քաղաքականությունների և միջոցառումների հետևողական և ամբողջական իրագործում: 2014-2016թթ. հիմնական մակրոտնտեսական ցուցանիշների կանխատեսումները ներկայացված են ստորև բերված աղյուսակում¹:

Աղյուսակ 4

Հիմնական մակրոտնտեսական ցուցանիշներն ըստ 2012-2016թթ.

Ցուցանիշներ	2012	2013	2014	2015	2016
Անվանական ՀՆԱ (մլն դրամ)	150016	168400	189100	212300	238300
Տնտեսական աճ, %	9.9	9.0	9.0	9.0	9.0
ՀՆԱ դեֆլյատոր, %	0.7	3.0	3.0	3.0	3.0
Գնաձ, նախորդ տարվա նկատմամբ, %	3.0	5.0	4.0+/-1.5	4.0+/-1.5	4.0+/-1.5

Ծրագրային ժամանակահատվածում տնտեսության հիմնական ճյուղերի իրական աճի ցուցանիշները ներկայացված են աղյուսակ 5-ում:

Աղյուսակ 5

Տնտեսության հիմնական ճյուղերի իրական աճի ցուցանիշներն ըստ 2012-2016թթ. (%)

Ցուցանիշներ	2012	2013	2014	2015	2016
ՀՆԱ-ի իրական աճ	9.9	9.0	9.0	9.0	9.0
Արդյունաբերություն	-0.8	4.5	8.5	9.0	9.5
Գյուղատնտեսություն	23.9	20.0	9.5	10.0	10.0
Շինարարություն	-12.6	1.0	3.5	3.5	3.5

¹ <https://minfin-nkr.am> ԼՂՀ 2014-2016թթ. պետական միջնաժամկետ ծախսերի ծրագիր: Գլուխ 2 ԼՂՀ տնտեսական ցուցանիշների կանխատեսում, էջ 12:

2008-2012 թվականներին արդյունաբերության ճյուղում միջին հաշվով գրանցվել է 6.5% իրական աճ: Հանքագործական արդյունաբերությունը 2008-2012 թվականների ընթացքում իրական արտահայտությամբ միջին տարեկան կտրվածքով նվազել է 7.4 տոկոսով:

2013 թվականի առաջին կիսամյակում արդյունաբերական արտադրանքի թողարկման ծավալները աճել են 3.2 տոկոսով:

2014-2016 թվականների համար կանխատեսվում է արդյունաբերության իրական աճ տարեկան միջին 9.0 տոկոսի չափով:

2008-2012թթ. գյուղատնտեսության ճյուղի միջին տարեկան աճը կազմել է 11.8 տոկոս (ի տարբերություն դրանց նախորդող հինգ տարիների, երբ միջին տարեկան աճը կազմել է 4.5 տոկոս):

2012 թվականին գյուղատնտեսությունը աճել է 23.9 տոկոսի չափով:

2013 թվականի առաջին կիսամյակում գյուղատնտեսական արտադրանքի ծավալն աճել է 21.7 տոկոսի չափով:

Հաշվի առնելով առաջին կիսամյակի զարգացումները մինչև տարեվերջ ակնկալվում է գյուղատնտեսության իրական աճ շուրջ 20.0 տոկոսի չափով՝ հիմնականում բուսաբուծության հաշվին:

2014-2016 թվականներին ճյուղի միջին տարեկան աճը կանխատեսվում է 9.8 տոկոսի չափով, որի համար հիմք է հանդիսացել կառավարության կողմից նախատեսվող միջոցառումների իրականացումը:

Վերջին հինգ տարիների ընթացքում շինարարության ծավալը միջին տարեկան կտրվածքով աճել է 14.1 տոկոսով՝ արձանագրելով ամենաբարձր աճի տեմպը 2009թ.՝ 33.5 տոկոս: 2008-2012թթ. շինարարության ծավալի զգալի մասը՝ 39.5 %-ը, իրականացվել է պետական բյուջեի միջոցների հաշվին:

Շինարարական աշխատանքներն ըստ տնտեսության ճյուղերի հիմնականում իրականացվել են կոմունալ տնտեսության ոլորտում (19.5 տոկոս), բնակարանային տնտեսության ոլորտում (18.3 տոկոս) և տրանսպորտի և կապի ոլորտում (13.1 տոկոս):

2013 թվականի առաջին կիսամյակում շինարարության ծավալները նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի նկատմամբ նվազել են 1.9 տոկոսով:

2013 թվականի համար ակնկալվում է կապիտալ շինարարության ծավալի աննշան աճ՝ շուրջ 1.0 %-ով: 2014-2016 թվականների համար կանխատեսվում է աճ՝ տարեկան 3.5 %-ով:

2012թ. նախորդ տարվա համեմատ 27,2 տոկոսով աճել է օտարերկրյա ներդրողների միջոցներով իրականացված շինարարությունը, իսկ ֆինանսավորման մյուս աղբյուրների հաշվին իրականացված շինարարական աշխատանքների ծավալները նվազել են 0,1-24,9 տոկոսով:

ԼՂՀ-ում շինարարությունը 2012թ. հիմնականում իրականացվել է պետական բյուջեի, օտարերկրյա ներդրողների, կազմակերպությունների, Արցախի ներդրումային հիմնադրամի մարդասիրական օգնության, արտաբյուջետային և այլ միջոցների հաշվին՝ համապատասխանաբար կազմելով 37.7 տոկոս (նախորդ տարվա՝ 40.9 տոկոսի դիմաց), 15.9 տոկոս (նախորդ տարվա՝ 10.9 տոկոսի դիմաց) և այդպես շարունակ:

2013թ. նախորդ տարվա համեմատ 2.3 անգամ աճել է կազմակերպությունների միջոցների հաշվին իրականացված շինարարությունը, 39.2 տոկոսով՝ օտարերկրյա ներդրողների և 17.0 տոկոսով՝ այլ միջոցների հաշվին իրականացված շինարարությունը, իսկ ֆինանսավորման մյուս աղբյուրների հաշվին իրականացված շինարարական աշխատանքների ծավալները նվազել են 0.1-91.7 տոկոսով:

ԼՂՀ-ում շինարարությունը 2013թ. հիմնականում իրականացվել է պետական բյուջեի, կազմակերպությունների, օտարերկրյա ներդրողների, մարդասիրական օգնության և այլ միջոցների հաշվին՝ համապատասխանաբար կազմելով 31.6 տոկոս (նախորդ տարվա՝ 37.3 տոկոսի դիմաց), 29.9 տոկոս (նախորդ տարվա՝ 15.4 տոկոսի դիմաց), 18.5 տոկոս (նախորդ տարվա՝ 15.7 տոկոսի դիմաց), 5.7 տոկոս (նախորդ տարվա՝ 7.1 տոկոսի դիմաց) և 7.8 տոկոս (նախորդ տարվա՝ 7.8 տոկոսի դիմաց):

Շինարարությունն ըստ ֆինանսավորման աղբյուրների (2012-2015)¹

Ֆինանսավորման աղբյուրները	2012		2013		2014		2015	
	Շինարարության ծավալը, մլն դրամ	Ընդամենի նկատմամբ (%)	Շինարարության ծավալը, մլն դրամ	Ընդամենի նկատմամբ (%)	Շինարարության ծավալը, մլն դրամ	Ընդամենի նկատմամբ (%)	Շինարարության ծավալը, մլն դրամ	Ընդամենի նկատմամբ (%)
Ընդամենը	37890.3	100	45219.9	100	50523.5	100	50145,3	100
<i>այդ թվում՝ ի հաշիվ՝</i>								
ԼՂՀ պետական բյուջեի	14301.0	37.7	14299.4	31,6	14690.6	29,1	12107,4	24,1
Համայնքների միջոցների	201.9	0.5	123.0	0,3	187.6	0,4	186,7	0,4
Արտաբյուջետային միջոցների	2617.5	6.9	1936.9	4,3	2780.1	5,5	2338,8	4,7
Արցախի ներդրումային հիմնադրամի միջոցների	2912.3	7.7	241.2	0,5	398.0	0,8	169,5	0,3
Մարդասիրական օգնության միջոցների	2695.2	7.1	2585.5	5,7	6850.4	13,5	6968,7	13,9
Օտարերկրյա ներդրումների	6007.8	15.9	8362.1	18,5	6753.9	13,4	1671,9	3,3
Կազմակերպությունների միջոցների	5475.7	14.5	13512.2	29,9	13875.4	27,4	18253,7	36,4
Անհատ կառուցողների կամ բնակչության միջոցների	679.4	1.8	651.1	1,4	1208.0	2,4	644,7	1,3
այլ	2999.5	7.9	3508.5	7,8	3779.5	7,5	7803,9	15,6

2016թ. հունվար-սեպտեմբերին հանրապետությունում, համադրելի գներով, թողարկվել է 39563,1 մլն դրամի արդյունաբերական արտադրանք: 2015թ. հունվար-սեպտեմբերի նկատմամբ արդյունաբերական արտադրանքի ֆիզիկական ծավալի ինդեքսը, համադրելի գներով, կազմել է 104,0 տոկոս:

Արտադրված արդյունաբերական արտադրանքի կառուցվածքը ըստ արդյունաբերության բաժինների հետևյալն է. հանքագործական արդյունաբերություն և բացահանքերի շահագործում՝ 26,9 տոկոս, մշակող արդյունաբերություն՝ 34,5 տոկոս, էլեկտրաէներգիայի, գազի, գոլորշու և լավորակ օդի մատակարարում՝ 37,3 տոկոս, ջրամատակարարում, կոյուղի, թափոնների կառավարում և վերամշակում՝ 1,3 տոկոս:

2016թ. հունվար-սեպտեմբերին պատրաստի արտադրանքի իրացումը փաստացի գործող գներով կազմել է 39388,5 մլն դրամ կամ թողարկված արտադրանքի 99,7 տոկոսը:

2016թ. հունվար-սեպտեմբերին հանրապետությունում իրացվել է 6525.5 տոննա (կենդանի քաշով) անասուն և թռչուն, արտադրվել է՝ 41111.5 տոննա կաթ, 32856.8 հազ. հատ ձու: 2015թ. հունվար-սեպտեմբերի նկատմամբ մսի արտադրությունը աճել է 13,2 տոկոսով, իսկ կաթի և ձվի արտադրության ծավալները նվազել են համապատասխանաբար՝ 5,2 և 9,2 տոկոսով:

2016թ. հունվար-սեպտեմբերին հանրապետությունում իրականացվել է 26379.9 մլն. դրամի շինանրարական աշխատանքներ, որը նախորդ տարվա համապատասխան ժամանակաշրջանի համեմատ նվազել է 4,2 տոկոսով²:

¹ www.stat-nkr.am Շինարարությունը ԼՂՀ-ում 2011-2015թթ., էջ 1:

² www.stat-nkr.am Շինարարությունը ԼՂՀ-ում 2016թ. հունվարից դեկտեմբեր, էջ 11:

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՄԻՏՈՒՄՆԵՐԸ ՀՀ-ՈՒՄ ԵՎ ԼՂՀ-ՈՒՄ

ԼՈՒՍԻՆԵ ՆՎԵՐԻ ՄԻՔԱՅԵԼՅԱՆ

Շուշիի տեխնոլոգիական համալսարանի ասպիրանտ

Համառոտագիր

Հոդվածը ներկայացնում է ընթացիկ տնտեսական իրավիճակը ՀՀ-ում և ԼՂՀ-ում:

Վերը կատարված վերլուծությունները վերաբերում են ՀՀ-ի և ԼՂՀ-ի շինարարության զարգացման միտումներին: 2016-ին ՀՀ-ում շինարարության ծավալը նվազել է 11%-ով, ԼՂՀ-ում՝ 4,2%-ով:

Անցման շրջանի քաղաքական և տնտեսական բարդությունները, ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի հետևանքները և նոր ալիքի սպասումները իրենց ազդեցությունն են թողել ՀՀ տնտեսության հիմնարար փոփոխականների վրա: Անհրաժեշտ է հաշվի առնել ձեռք բերված տնտեսական իրողությունները և առաջնորդվել տնտեսական շահերով:

Բանալի բառեր. *շինարարություն, տնտեսություն, ֆինանսավորման աղբյուրներ, տնտեսական ցուցանիշներ, պետական բյուջե, համախառն ներքին արդյունք, տնտեսական աճ:*

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ СТРОИТЕЛЬСТВА В РА И НКР

ЛУСИНЕ НВЕРОВНА МИКАЕЛЯН

аспирант Шушинского технологического университета

Аннотация

В статье представлены текущая экономическая ситуация в РА и НКР, а также макроэкономические перспективы. Результаты анализов относительно тенденций развития сферы строительства РА и НКР показывают, что в последние годы как в РА, так и в НКР наблюдалось уменьшение объемов строительства. Так, в 2016 г. по сравнению с 2015 г. в Армении объемы строительства уменьшились на 11%, а в НКР снижение составило 4,2%.

Политические и экономические сложности переходного периода, последствия финансово-экономического кризиса на данном этапе и ожидания новой волны сказались на фундаментальных переменных экономики РА.

При ориентации страны, принятии политических решений в первую очередь необходимо учесть приобретенные в ходе развития экономические реалии и руководствоваться экономическими интересами.

Ключевые слова: *строительство, экономика, источники финансирования, экономические показатели, государственный бюджет, валовой внутренний продукт, экономический рост.*

THE TRENDS OF DEVELOPMENT OF CONSTRUCTION IN THE RA AND NKR

LUSINE NVER MIKAELIAN

Ph.D. Student, Shushi Technology University

Abstract

The article illustrates the current economic situation in the RA and NKR, and macroeconomic prospects. The foregoing analyzes refer to the tendencies in the development of the construction of Armenia and the NKR. In the RA, in recent years, the volume of construction has decreased. In 2016 the construction volume decreased by 11% in Armenia, by 4.2% in the NKR. The political and economic difficulties of the transition region, the consequences of the financial and economic crisis and the expectations of the new wave entailed their influence on the fundamental economic variables of Armenia. It is necessary to consider the development of acquired economic realities and be guided by economic interests.

Keywords: *Construction, economy, sources of financing, economic indicators, state budget, gross domestic product, economic growth*